

Despre rescrierea istoriei ca parabolă – Dumitru Radu Popa, „Un aparat de pe timpuri”

Prof.dr.Simona Antofi
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

Abstract: *In Dumitru Radu Popa's short story, the totalitarian parable specifically juxtaposes fiction, metafiction and the semantic palimpsest. In his narrative, Un aparat de pe timpuri / An Old-fashioned Device, the writer inserts the inter - / meta-text within the biographic level so as to redefine his own literary and political ideology.*

Keywords – *parable, totalitarianism, metatext, semantic palimpsest.*

Ca de fiecare dată, în cazul prozei scurte a lui Dumitru Radu Popa, biograficul se ficționalizează pentru a se putea amesteca mai ușor cu un gen aparte de fantastic și cu dimensiunea intertextuală obligatorie. Pare, la prima vedere, o rețetă simplă cu care se poate face oricând literatură. În realitate, o schiță precum *Un aparat de pe timpuri* funcționează pe principiul *operei deschise*, invitând cititorul să accepte și să uzeze de un pact de lectură cu nenumărate deschideri interpretative, unele de care, cu certitudine, nici Dumitru Radu Popa însuși nu este conștient.

Schița în cauză se construiește pe motivul așteptării zadarnice a venirii americanilor, trecut în literatură la ceva timp după venirea comuniștilor. Personaj databil biograficește, bunicul scriitorului ascultă cu perseverență și speranță, la radio, ascuns în pod, posturile străine care tot anunță venirea salvatoare a americanilor. Și tot în jurul lui se adună, ca într-un colaj cu (sub)înțeleș, covorul care îl reprezintă pe Budha Sakyamuni, de pe perete, și un Mefisto din lemn: „A doua zi, a treia zi, gânditor, bunicul iar se plimba îmbrăcat în pantaloni bufanți (...), proaspăt ras, deși nu pleca nicăieri, și nervos, prin sufragerie, prin fața vitrinei sau pe lângă covorul cu Budha Sakyamuni pe care îl cumpărase de la Constantinopol (...), deasupra căruia trona un Mefisto făcut din mozaic de lemn – ochii erau de sidef și, din oricare parte l-ai fi privit, tabloul se uita după tine. Asta a fost una din terorii copilăriei mele” [1].

Spaima pe care acest personaj malefic, și nu mai puțin livresc, i-o provoacă copilului de altădată, se corelează cu o digresiune în care naratorul auctorial practică jocul pe referință – un procedeu recurent în micronarațiunile lui Dumitru Radu Popa – „Tabloul mai există și acum, la tata în casă, dar a

murit.” [2] și, totodată, segmentează textul propriu-zis pentru a face loc fie unor inserturi metatextuale, fie unor ruperi de nivel narativ/diegetic, fie altor mijloace de a face din metatext un instrument privilegiat de articulare a discursului. Aici, dispariția tabloului reprezentându-l pe Mefisto, a bunicului sau, prin extensie, a a copilăriei/copilului de atunci sunt inferențe lectoriale la fel de valabile.

După această scurtă paranteză (aparent) inocentă, povestirea se reia cu promptitudine, pentru a fi imediat suspendată temporar, de o nouă intervenție (meta)narativă – „Deci, a doua, a treia zi, bunicul se plimba nervos prin sufragerie (nu mai spun exact pe unde, pentru că așa nu mai terminăm niciodată).” [3], aflăm că, tot așteptându-i pe americani, bunicul începe să facă pasiențe. Invocare a hazardului, corelat mersului deja hotărât al istoriei, la Yalta, jocul complicat de cărți e o încercare disperată de eludare a realității: „Pasiența ieșea, dar după câteva zile de euforie agrementată cu îndelungi lecturi din Karl May (...), realitatea obiectivă nu era cu nimic schimbată, așa încât nemernicele de cărți de joc erau aruncate în foc. Și se cumpărau altele. Și așa mai departe” [4]. Impresia de ritual elaborat se corelează, din nou, cu convocarea directă a cititorului la o demonstrație ce se produce în plan diegetic – încăpățânarea bătrânului de a se autoamăgi, și în plan narativ – autenticitatea/autentificarea celor spuse prin introducerea directă a cititorului în actul - și în spațiul - narării.

Jocul tragic al sondării norocului, corelat cu o falsă premoniție, i se potrivește acestui personaj anacronic, bunicul care, de fapt, nu iubește deloc americanii, ci latina și greaca, scoase de comuniști din programa școlară. Tocmai de aceea, parte a unei lumi împinse cu forța spre pieire, bunicul joacă, pe canavaua unei istorisiri molcome, o partitură tragică. *Hybris*-ul său, inofensiv, dacă nu ar fi fost urmat de reluarea vizitelor în pod, pentru a asculta posturile de radio străine, este motivat de partitura naratorului, în egală măsură afectiv-ironică cu privire la speranța totalmente nefondată a bătrânului și a unei întregi țări, în venirea americanilor, și subtil-parabolică – „Exasperat de tot și de toate, bătrânul – vânjos, de altfel – a luat aparatul de radio și l-a aruncat pe fereastra podului, însoțindu-l de o triplă imprecuație, absolu epocală: Techerghel! Pezevenchi! Bicisnici!” [5].

„Vrednic de povestit” nu înseamnă, aici, importanță în ordinea factualului, ci a dimensiunii de parabolă a textului – căci furios, bătrânul aruncă pe fereastră aparatul mincinos de radio, iar bucățile astfel rezultate, în special lămpile încă funcționând, transformă bradul argintiu în care rămân atârdate într-un inedit pom de Crăciun: „De jos privit, spectacolul putea fi de-a dreptul

halucinant: închipuiți-vă că, din cauza șocului, carcasa aparatului s-a deschis și toate piesele s-au risipit prin brad. Cu un pic de imaginație – și puțin curent remanent – închipuiți-vă lămpile aprinse, clipind ici și colo prin brad, ca într-un fantastic – și poate chiar sonor: Venim! Venim! – pom de Crăciun”[6], inutil și ridicol, ca și speranțele bătrânului.

Pragmatică, bunica îl convoacă pe domnul Zeller, un mecanic neamț care repara mașina de cusut marca Rast&Gasser, pentru a repara dezastrul. Mecanicul recuperează piesele aparatului și îl recompune, cu satisfacția profesionistului care descoperă o mică bijuterie tehnică – „a luat scara mare și dublă care se folosea la văruiul părților exterioare ale vilei și, ajutat de Vera, femeia noastră de serviciu, a cules piesele defunctului din brad, montându-le apoi cu grijă în cutia absolut intactă. Până și scala, din sticlă foarte groasă, a putut fi pusă la locul ei”[7]. Mai mult estet decât simplu mecanic, omul Zeller nu acceptă plată pentru munca lui, mulțumindu-se cu privilegiul de a se putea bucura zilnic atât de reușita proprie – aparatul reîncepe să funcționeze – cât și de performanțele tehnice ale Philipsului.

Pe de altă parte, însă, strecurată cu discreție în text, observația ce marchează pericolul la care se expuneau cei care ascultau posturi de radio din Vest, sau cei care le facilitau acest lucru, reactivează parabola. Ca și transferul discret-ironic (căci neutru din punct de vedere multicultural) – a rezistentului aparat de radio de la bunic la nepot, de la o epocă la alta și de la aparatul cu lămpi la cel cu tranzistori: „Se pare că difuzoarele Philips sunt excepționale, inegalabile. Așa că am bransat pick-up-ul cel nou la radio și m-am desfășurat ascultând primul meu disc: Kalinka, Kalinka, kalinka moia!”[8].

Deloc întâmplător aparatul Philips se reprofilează, tehnic și ideologic, marcând, triumfal, dar nu mai puțin ironic, victoria unei alte lumi.

Note

[1] Dumitru Radu Popa, *Un aparat de pe timpuri, în Skenzemon!*, Ed. Curtea veche, București, 2005, p. 222.

[2] Ibidem.

[3] Idem, p. 223.

[4] Ibidem.

[5] Idem, p. 224.

[6] Ibidem.

[7] Idem, pp. 224 – 225.

[8] Idem, p. 225.

Bibliografie

Cenac, Oana, *General aspects of current political terminology*, în *Lexic politic - discurs politic*, 2014, pp.124-130, ISBN:978-606-17-0633-4.

Ifrim, Nicoleta, *Memory and identity-focused narratives in Virgil Tănase's 'lived book'*, *CLCWeb: Comparative Literature and Culture* (ISSN 1481-4374) <http://docs.lib.purdue.edu/clcweb/>, nr. 19.2 / June 2017, Purdue University Press, pp.1-10, accesibil la adresa <http://docs.lib.purdue.edu/clcweb/vol19/iss2/4/>, <https://doi.org/10.7771/1481-4374.2942>

Milea, Doinița, *Intertextual as a pretext for the operation fictional text*, în volumul *Manifestări ale creativității limbajului uman*, 2014, pp.20-26, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj, ISBN 978-606-17-0623-5.

Pîrvan-Jenaru, Dana, *Existența ca amnezie sau neînțelegere*, în „România literară”, nr, 28/2008, http://www.romlit.ro/existena_ca_amnezie_sau_nenelegere, accesat la 1.10.2017

Pîrvan-Jenaru, Dana, *Un incomod agreabil*, în „România literară”, nr, 9/2008., http://www.romlit.ro/un_incomod_agreabil, accesat la 1.10.2017.

Popa, Dumitru Radu, *Un aparat de pe timpuri*, în *Skenzemon!*, Ed. Curtea veche, București, 2005.